

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Otuz beşinci birleşim

24 . I . 1947 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	48	4. — Sorular ve gensorular	49
2. — Havale edilen kâğıtlar	48	1. — Samsun Milletvekili Cemil Bilsel'in Spitzberg takımadalarına ait Sovyet teklifine bazı gazeteler Montreux Sözleşmesini karıştırdıklarından meselenin aydınlatılması hakkında sözlü sorusuna Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın cevabı	49:54
3. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	48		
1. — Sayın Üyelerden bazılarına izin verilmesine dair Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi	48:49		

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

İstanbul Üniversitesi binalarının yapılması hakkındaki kanun tasarısının birinci görüşülmesi yapıldı.

Gündemde görüşülecek başka madde bulunmadığından,

24 . I . 1947 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili	Kâtip	Kâtip
Bingöl	Rize	Bitlis
F. F. Düşüncel	Dr. F. Kurtuluş	M. Ertan

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Tasarılar

1. — Askerî Memurlar Kanununun 11 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı (1/124) (Millî Savunma Komisyonuna).

2. — İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkında Kanun tasarısı (1/125) (İçişleri, Adalet ve Çalışma Komisyonlarına).

3. — İş kazalarıyla meslek hastalıkları ve analık sigortaları hakkındaki 4772 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı (1/126) (Ekonomi, Sağlık ve Sosyal Yardım, Adalet ve Çalışma Komisyonlarına).

4. — Ordu İç Hizmet Kanununun 2 nci maddesinin son fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı (1/127) (Millî Savunma Komisyonuna).

Teklif

5. — İdareci Üyeler Kurulunun, Büyük Millet Meclisi 1947 yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi (2/25) (Bütçe Komisyonuna).

Tezkereler

6. — Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu'nun Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/77) (Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyona).

7. — Akşehir'in Saray Köyünden Halil Ünal'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/78) (Adalet Komisyonuna).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Gı. Kâzım Karabekir

KÂTIPLER : Muhtar Ertan (Bitlis), Dr. Fahri Kurtuluş (Rize)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

3. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — Sayın Üyelerden bazılarına izin verilmesine dair Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresi

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Karar sayısı: 19 22 . I . 1947

Kamutaya

Aşağıda adları yazılı Milletvekillerine izin verilmesi Başkanlık Divanınca kararlaştırılmıştır.

Kamutayın onanmasına sunulur.

B. M. M. Başkanı
K. Karabekir

Aydın Milletvekili Emin Bilgen 1 ay, özür olduğu için,

Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç 1 ay, hasta olduğundan,

Hatay Milletvekili Abdülgani Türkmen 1 ay,

hasta olduğundan,

Hatay Milletvekili Abdullah Cilli 15 gün, özürlü olduğundan,

Izmir Milletvekili Lâtime Bekir Çeyrekbaşı 2 ay, hasta olduğundan,

Kırklareli Milletvekili Gl. Kemal Doğan 15 gün, hasta olduğundan,

Maltaya Milletvekili Dr. Cafer Özelci 1 ay, hasta olduğundan,

Zonguldak Milletvekili Nuri Tarhan 15 gün, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Adları ayrı ayrı okutup oya koyacağım:

Aydın Milletvekili Emin Bilgen 1 ay, özürlü olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç 1 ay, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hatay Milletvekili Abdülğani Türkmen 1 ay, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hatay Milletvekili Abdullah Cilli 15 gün, özürlü olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Izmir Milletvekili Lâtime Bekir Çeyrekbaşı 2 ay, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kırklareli Milletvekili Gl. Kemal Doğan 15 gün, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Malatya Milletvekili Dr. Cafer Özelci 1 ay, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Zonguldak Milletvekili Nuri Tarhan 15 gün, hasta olduğundan,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — SORULAR VE GENSORULAR

1. — Samsun Milletvekili Cemil Bilsel'in, Spitzberg takımadalarına ait Sovyet teklifine bazı gazeteler Montreux Sözleşmesini karıştırdıklarından meselenin aydınlatılması hakkında sözlü sorusuna Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın cevabı

BAŞKAN — Soru önermesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Spitzberg takımadalarına ait Sovyet teklifine bazı gazeteler Montrux Sözleşmesini karıştırmışlardır. Mesele bu bakımdan memlekette genel bir duyarlılık uyandırmıştır. Şekil bakımından bir benzerlik gösteren iki meselenin esasta birbirlerinden ayrı olduğu düşüncesinde bulunuyorum.

Dışişleri Bakanımız Sayın Hasan Saka'dan bu noktayı aydınlatmasını saygı ile dilerim.

Samsun

Cemil Bilsel

BAŞKAN — Söz istiyor musunuz?

CEMİL BİLSEL (Samsun) — Evet istiyordum.

BAŞKAN — Buyurun.

CEMİL BİLSEL (Samsun) — Önergemi niçin verdiğimi bir kaç kelime ile arz edeyim.

Dünyanın içinde bulunduğu güç durumunda yeni bir mesele karşısında kaldık. Spitzberg adıyla anılan bu mesele ile bizim ilgimiz yok gibi idi yahut ancak ilmi bakımdan bu adalarla ilgimiz vardı. Nihayet coğrafyacılarımız bu takım adalarını kendi bakımlarından inceleyerek, Devletler hukuku hocaları, devletlerin ülke kazanması yollarından bahsederlerken belki buna temas ederlerdi. Fakat günün olayları Sovyetlerin bu mevzuata ait talepleriyle birdenbire bu adaları bizim için de ön safa getirmiştir. Ve bazı gazeteler bu münasebetle boğazlar işinden ve Montreux Sözleşmesinin tadillerinden bahsetti. İki mesele arasında şekil bakımından benzerlikler vardır. Her iki meseleyi mesele yapan Devlet aynıdır. Yani Sovyet Rusyadır. Kullandığı taktik her ikisinde aynıdır. Evvelâ en ilgili Devletle anlaşma ve ondan sonra diğer Âkit Devletlere başvurma. Güttüğü amaç ta aynıdır. Her ikisinde de ortakça savunmadır. Ortakça savunma mutlaka olarak söylediği için bunda hava, deniz, kara üsleri de elbet mündemlidir. Bu

benzerlikleriyle beraber meselenin esasında birbirine benzemediği düşüncesindeyim. Tarih bakımından, mahiyet ve ehemmiyet bakımından, değişiklik usulleri bakımından iki mesele birbirinden büsbütün başkadır.

Tarih bakımından Spiçberg adaları, belki daha evvel de bulunmuştur ama 1595 senesinde keşfedilmiştir. Ve bu tarihten sitatüsünün 9 Şubat 1920 tarihinde tesbit edildiği güne kadar, hattâ bunun onanması için geçen 4 - 5 seneyi de ilâve ederseniz 1924 - 1925 e kadar burası terra nu lius yani sahipsiz topraklardı. Ancak 20 yıldan beridir ki, Norveç'in hâkimiyetine konmuştur. Halbuki birisinin arkasında tam 600 yıllık, diğerinin arkasında tam 500 yıllık bir devir bulunan boğazlarımızla bunun hiçbir münasebeti yoktur. Spiçberg Takım Adaları 1870 den sonradır ki, milletlerarası bir mesele olmağa başlamıştır. En evvel Norveç'liler ve Rusların yakın olduklarından avlanmak için oralara giderler ve 6 ayı gece, 6 ayı gündüz ve 10 ayı kış, iki ayı da yaz olan ve yazın en sıcak günlerinde dahi ısı derecesi 9 dan üstün olmanın 60 bin küsur kilometre karelik bu adalarda avlanma ile beraber de bazı aramalarda da bulunurlardı. Bilâhare burada keşfedilen madenler buraya ayrıca bir ehemmiyet kazandırmıştır. 1925 senesinde buradan 430 bin ton kömür çıkarılmıştır. Norveç'liler kendilerine yakın olması Norveç'lilerin çalışmaları itibariyle buralarda hiçbir otorite bulunmamasından doğan duruma dikkati çekerek buraları egemenliği altına almak teşebbüsünde bulundu ve ilgili devletlere başvurdu yalnız Ruslar statükonun değiştirilmesi fikriyle karşı koydular. Bir aralık da Almanlar buradaki adalardan birine bayrak diktiler ve burayı Almanya'nın malı ilân ettiler. Bunun üzerine Ruslar, buraya bir harp gemisi gönderdiler, onlar da bir bayrak çektiler. Nihayet 1907 den sonra Devletlerarası görüşmeler buraya statü vermeye doğru giden yolu çizdi. En çok ilgili 3 Devlet ki, Norveç, İsveç ve Rusya delegelerinden mürekkep bir komisyon kurulması ve bu komisyonun bu adaları idare etmesi idare riyasetini de bu üç Devletin sıra ile yapması kararlaştırılmıştır. En baştanberi ilgili Devletlerden birisi olan Amerika Birleşik Devletleri de ayrı bir proje verir. Bu suret-

le başlayan görüşmeler ve çalışmalar birinci dünya harbi yüzünden neticelenemez.

Bu harb içinde Brestlitosk anlaşması ile Almanya Rusya'ya ilgili Devletlerden biri olduğunu kabul ettirir. İngiltere ve Fransa da aynı yetkiyi söylerler. İşte harbin ferdasında, statü haline konması işini barış konferansı ele alır. 1919 da bu komisyon kararı ile bir anket açılır ve ilgili Devletlerin reyini ile adaların buraya en yakın olan Norveç'in egemenliği altına konması kararlaştırılır. Böylece 9 Devlet arasında, 10 maddelik bir andlaşma imza edilir.

20 küsur senelik bir andlaşmanın, arkasında, 500 - 600 yıllık bir tarih olan Boğazlarımızla bir aîkâsı olmadığını bu suretle göstermiş oluyorum. Mahiyeti ve ehemmiyeti itibariyle de bununla arasında büyük farklar vardır. 9 Şubat 1920 andlaşmasına göre bu takım adaları Norveç'in egemenliği altındadır amma Norveç'in oradaki rolü bir düzenlemeden ibarettir. Gerçekten oraya diğer âkit Devletlerin gemilerinin girmesine, orada avlanmalarına mâni olma hakkı yoktur. Bütün âkit Devletler aynı yetkiyi haizdirler. Bir gemiyi memlekete sokup sokmamak, andlaşmayı kendi tebaasına hasredebilmek, maden istemek veya işletirmek Devletin egemenliğinin icabı olduğu halde, Norveç bunların hiç birini yapmaz. Tekelik bile kuramaz. Fakat Boğazlarımız için durum bu mudur? Türk Başmuraahasının Lozan'daki bir sözünü ifade edeceğim, Türk Boğazları, Türkiye'nin mutlak ve tam egemenliğine tâbi topraklar içinde bulunması itibariyle ülke sahibi Devletin hakları bütün görüşmelere esas olmak lâzımgelir, demişti.

Ogün, ondan sonra ve ondan evvel boğazlarımızdaki vaziyet bu olduğuna göre iki meselenin mahiyeti arasında hiçbir münasebet yoktur.

Ehemmiyetleri itibariyle de, bu adaların, Norveç'in ne dereceye kadar hayati bir meselesi olduğunu bilmiyorum, fakat bizim, boğazlar üzerinde hayati menfaatimiz olduğunu bizzat komşumuz da düne kadar diğer Devletlerle beraber, tasdik etmişti. Bu itibarla mahiyetleri ve ehemmiyetleri ayrıdır.

Bir fark daha söyleyeyim, Spitzberg ada-

larında, antlaşmaya göre, Norveç tahkimat yapamaz, başka Devletlere üs yaptırılmaz ve kendisi de üs kuramaz. Boğazlarımız, hep biliriz ki tahkim edilmiştir ve müdafa edilme kabiliyetini her zaman haizdir. Nitekim bunun delilini bütün dünyaya vermiştir. Yakın komşumuz Türk Milletinin Boğazları her zaman müdafaaya kaadir olduğunu dün olduğu gibi bugün de inandığı gün zaten boğazlar meselesi diye ortada bir şey kalmaz.

En son fark olarak şunu ifade etmek isterim ki, 1920 antlaşmasında, bunda yapılacak değişikliklere dair bir hüküm yoktur. Binaenaleyh Devlet Hukukunun genel kaidelerine göre hareket edilmesi gerekir. Halbuki Montreux Antlaşmasında doğrudan doğruya bunun ne suretle değiştirileceğine dair sarih hükümler vardır. Bu hükümlere ait mülâhazalarımız asrımızın en güzel diplomatik bir eseri olacak ve kalacak olan iki cevabi notamızda lâyıkıyla gösterilmiştir.

Bu ayrılıklar ve başlıklardır ki, bu iki sözleşmenin karşılaştırmasından; karıştırılmasından dolayı birbirinden farklı olduğunu söylemek için bu kürsüye geldim. Benim sırf ilmî mahiyette olan bu görüşümün, bilmiyorum, Dış Bakanlığımızın siyasi görüşlerine ne dereceye kadar uygun olduğunu bilmiyorum. Yalnız bir bildiğim bir şey vardır ki, Dışişleri Bakanımız Sayın Hasan Saka'nın bu meselede lütfedecekleri açıklama Yüksek Heyetinizi de, memleketin her ferdini de yakından ilgilendirecektir.

DIŞİŞLERİ BAKANI HASAN SAKA (Trabzon) — Sayın Samsun Millevekili Profesör Cemil Bilsel arkadaşımızın Spitzberg adaları konusuna dair son zamanlarda matbuatta yazılan makaleler ve ileri sürülen fikirler dolayısıyla bu mesele hakkında Cumhuriyet Hükümeti hariciyesinin, düşüncelerini şifahen burada söylemesini talebeden tahririni tetkik ettim. Müsaade buyurursanız, Spitzberk meselesi hakkında sayın hocamın da temas ettiği noktaları tamamlamak için gerek resmî muhabere ile gerek ötedenberi mevcut malûmatımızla bu meselenin mahiyetine ait şeyleri kâğıt üzerine koymuş bulunuyorum. Evvelâ mevzuun aydınlatılması için tahriri mülâhazamı heyeti celilenize okuyacağım. Aynı zamanda bu meseleyi vehleten ortaya atan dünya matbuatının açtığı dâva üzerinde en yakından alâkalı Norveç Hükümet hariciyesinin bu

ayın 16 - 17 tarihinde aynı meseleye ait olan Deklerasyonu var ki bütün meseleyi etrafiyle açıklamaktadır. Onun da bir tercümesini arzedeceğim. Bundan sonra tahrir sahibi Muhterem hocamızın sordukları müşâbehet meselelerine ait olan noktai nazarımı bir kaç kelime ile ifade edeceğim.

Evvelâ meselenin mahiyeti nedir?

Spitzberg takımadalarının hukuki durumuunu, Ayılar adasını ihtiva etmek üzere, 9 Şubat 1920 günü Paris'te imzalanan Antlaşma tesbit etmektedir. Antlaşmanın âkıdleri Amerika-Birleşik Devletleri, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya, İsveç, Norveç ve Japonya'dır. Bu hususta 10 neu maddede deniliyor ki: Rus Hükümetinin âkid Devletler tarafından tanınmasına ve bu Antlaşmaya iltihakına intizaren Rus vatandaşları ve şirketleri âkid Devletler vatandaşlarının sahip olduğu aynı hukuka sahip olacaklardır. Sovyet Hükümeti Antlaşma'ya 1925 yılında iltihak etmiştir.

Antlaşma prensip olarak Norveç'in Spirtzberg takım adaları üzerinde, Ayılar adası dâhil, eğemenlik hakkını tasdik etmektedir. Bununla beraber, takımadalardan âkid devletlerin ve vatandaşlarının barışçıl maksatlar için eşitlik dairesinde faydalanacağı kararlaştırılmıştır. Bu prensipin tatbiki maksadıyla takımadaların Norveç tarafından tahkim edilmemesi ve buralarda kendisinin veya başkalarının deniz üsleri kurmaması kabul olunmuştur. Bu hususta 9 neu maddede deniliyor ki: Norveç Hükümeti, Milletler Cemiyetine dâhil olmaktan mütevellit hukuk ve vazifeleri mahfuz kalmak şartıyla, takımadalarda hiçbir deniz üssü kurmayı veya kurulmasına müsaade etmemeyi, hiçbir tahkimat yapmamayı, takımadaları harb gayeleri için kullanmamayı taahhüt eder.

1925 de bu anlaşmağa katıldıktan sonra bu hususta herhangi bir mütalebede bulunmayan Sovyetler Hükümeti harb seneleri zarfında Spitzberg adalarının şimal harekâtı bakımından bir kat daha ehemmiyet kesbetmiş olması üzerine 1944 senesinde Londra'daki Norveç Hükümetine bir nota vererek bu adaların müstereken tahkimi meselesini ileri sürmüş ve teklife cevap veren Norveç Hükümeti 1920 mukavelesinin muhtelif devletler arasında akdedilmiş

olduğunu ve ancak mukaveleye vazıulıma devletlerce verilecek bir karar neticesinde anlaşma hükümlerinin değiştirilebileceğini maha-fih Norveç Hükümetinin adaların müşterek mü-dafaaını esas itibarıyla kabule âma-de olduğunu bildirmiş ve bu mesele ilgili iki Hükümet ara-sında gizli görüşmelere mevzu teşkil etmiştir.

Son günlere kadar açığa vurılmayan bu me-sele Times gazetesinde 10 Ocak 1947 tarihli nüshasında neşredilen bir yazı üzerine meydana çıkmış bulunmaktadır. Bu haberin yayınlan-masını mütaakip Norveç Hükümeti 11 Ocak günü bir tebliğ neşrederek mevzu bahis mese-le etrafında evvelce Londra'da iki Hükümet arasında müzakerelerin cereyan etmiş oldu-ğunu teyit etmiştir. Sovyet ajansının 15 Ocak ta-rihinde neşrelediği bir tebliğde de bu görüş-melere temas edildikten sonra Ayılar adası Rus-yaya ait olduğu halde Spitzberg takımadaları-na ithal edilmiş olduğu, 1920 Anlaşmasının Sovyetlerin iştiraki olmaksızın akte edildiği, âkıl devletler arasında düşman memleketler bulun-duğuna göre mukavelelerin mer'i olamayacağı ve bunun Sovyetlerbirliğinin şimal bölgelerini ve iktisadi menfaatlerini tehdit ettiği, Rusya'nın oradaki kömür madenlerine muhtaç olduğu beyan edilmekte ve müşterek müdafaa zarure-ti üzerinde bir anlaşmaya varıldığı kaydedil-mektedir.

16 Ocak tarihinde neşredilen ikinci Norveç tebliğinde mesele daha mufassal bir surette ele alınmaktadır, tebliğ şudur:

16/17 Ocak gecesi neşredilen Norveç resmî tebliği:

Harb esnasında Norveç Hükümeti ile, Sov-yet Hükümeti arasında Spitzberg (Svalbard) takımadaları hakkında cereyan eden bazı gö-rüşmelere dair son günler zarfında, dünya ba-sımında Norveç Hükümetinin iradesi hilâfına, ba-zı haberler yayınlanmıştır. Bu müzakereler giz-li cereyan etmiş olduğundan Norveç Hükümeti kendini bugüne kadar bunların mahiyetini açık-lyabilecek durumda görmemişti. Fakat basın haberlerinin mahiyeti dolayısıyla Dışişleri Ba-kanlığı aşağıdaki açıklamayı yapmayı lüzumlu addeder.

1944 Sonbaharında Sovyet Hükümeti o za-man Londra'da bulunan Norveç Hükümetine 1920 Spitzberg Andlaşmasının tekrar gözden ge-

çirilmesi meselesini bahis mevzuu etmiş, bu Andlaşmanın Sovyetler Birliğinin iştiraki olma-dan imzalandığını ve Sovyetler Birliğinin gü-venliğini ve diğer menfaatlerini gereği gibi tatmin etmediğini ifade eylemiştir. Antlaşmayı imzalayan Devletler arasında Almanya'nın ya-nında müttetiklere karşı harb etmiş olan iki Devlet, İtalya ve Japonya vardır. Devam et-mekte olan savaş, Kuzey denizinde iase yolla-rının korunmasına verilmesi gereken önemi is-pat etmiştir, binaenaleyh Sovyetler Birliği eko-nomik meseleler yanında bu bölgelerin askerî bakımdan savunması hususunda alınacak müş-terek tedbirleri de gözden geçirmeyi istemekte idi.

Sovyetler Birliği Andlaşmanın daima yürür-lükte kalacağı fikrini kabul edemiyordu. Sov-yet Hükümeti Andlaşmanın tekrar gözden geç-irilmesi meselesini resmî ve usule uygun şekil-lerde ortaya atmak niyetini bildirmiş fakat, evvelâ bu adalar grubu üzerinde eğemenliği bu-lunan Norveç'e bilgi vermenin doğru olacağını düşünmüştür. İki memleketin ekonomik menfa-atları gibi eskerî savunma bakımından Sovyetler Birliğinin olduğu kadar Norveç'in de müşterek menfaatlerini ilgilendiren bu meselelerin hak-kaniyete tamamıyla uygun bir şekilde halli icap ediyordu. Ekonomik menfaatler bakımından Norveç Hükümetinin hangi şekilde olursa olsun hiç bir zarara uğramayacağı kararlaştı. Norveç Hükümetinin, Norveç ile Sovyetler Birliği ara-sında daima mevcut bulunmuş olan ve harbin bir kat daha kuvvetlendirdiği iyi münasebetlerin sağlanmasını sağlayacak bir hal çaresi ar-zu ettiği beyan olundu. 1920 tarihinde Spitz-berg Andlaşmasının imzasından sonra Sovyet Hükümetinin, Sovyetler Birliğinin iştiraki olmadan yapılan Spitzberg meselesinin hal şekli ile kend-i ni hakukana hiç bir suretle bağlı addetmeyeceği hakkındaki beyanatının da Norveç tarafından an-layışla karşılandığı tesbit olundu.

Sovyet Hükümeti 16 Şubat 1924 tarihli bir nota ile Norveç'in Spitzberg ve Ayılar Adası üze-rindeki eğemenliğini tanıdığını ve binaenaleyh gelecekte Spitzberg Andlaşması ile maden işlet-melerinin tanzimi hususlarında her hangi bir itirazda bulunmayacağını bildirdikten sonradır ki Norveç Hükümetinin Andlaşma-yı Norveç tarafından tasdik edilebilmek için 27 Şubat 1924 te Parliamentonun kabulü-

ne arzettiği ciheti de ayrıca tebarüz ettirilmiştir. 1925 te Sovyetler Birliği Andlaşmaya ihtiyatı kayıt ileri sürmeden katılıyordu. Bu arazinin sevazmasına ciddi realist politika ilgileri gösterildiği Norveç Hükümeti apaçık idi. Böylece, Norveç ve Müttefik gemileri bu sularda ağır kayıplara uğrıtılarak mütemadiyen doluyorlardı. Norveç Hükümeti bu meseleye harbin başka bir görünüş verdiği hususundaki nokta nazarı pek iyi anladığını bildirdi. Bununla beraber, milletlerarası hukuka göre savunma tedbirleri ancak Andlaşmanın değiştirilmesinden sonra alınabilirdi. Gerçekten, Andlaşmanın 9 neu maddesi bilhassa Norveçin Andlaşmada sözü edilen ve hiçbir zaman askerî amaçlara hizmet etmemesi gereken arazide deniz üssü kurmamayı ve bu gibi üslerin kurulmasına müsaade etmemeyi ve bu arazide tahkimat yapmamayı taahhüt ettiğini kaydetmektedir. Binaenaleyh Norveç Hükümeti bu maddenin ya feshedilmesi veyahut bu adalar gurupunun bir dünya güvenlik sisteminde mahallî bir zincir halkası olarak askerlik bakımından kullanılmasına müsaade eden başka bir madde ile değiştirilmesi gerektiği kanaatinde bulunduğunu ve Spitzberg Andlaşmasına taraf teşkil eden Devletlerin de bu hususta mutabık olacaklarını sandığını beyan eder. Norveç Hükümeti Sovyet Hükümeti ile birlikte bu adalar gurupunun askerî bir şekilde kullanılması hususunda Narveç ve Sovyetler Birliği arasında bir anlaşmaya varılması imkânlarını incelemeye hazır olduğunu bildirir. Sovyetler Birliği Dışişleri Nazırı ile Norveç'in Moskova Büyük Elçisi arasında yapılan daha tafsilâtlı görüşmelerden sonra, Norveç Hükümeti 1945 Nisanında bu mesele hakkında hazırlayıcı mahiyette müşterek bir beyanname imzalamaya hazır olduğunu beyan etmişti. Bu beyanname, başka şeyler arasında, Norveç'in Spitzberg üzerindeki mutlak egemenliği mahfuz kalmak şartıyla Norveç ve Sovyetler Birliği Hükümetlerinin adalar gurupunun savunması hususunda müşterek bir anlaşma yapmak arzusunda oldukları bildirilecekti. Bu anlaşma her iki memleketin güvenliğini sağlamıya yardım edebileceği gibi bilâhare ihdas edilecek Milletlerarası bir güvenlik teşkilâtına ithal edilebilecekti. Amerika, İngiltere, Danimarka, Fransa, Hollanda, İsveç Hükümetlerinin katılmaları elde edilmeden

bu anlaşmanın gerçekleştirileceği kabul edilmişti. Norveç Hükümeti bu anlaşmanın Storting tarafından tasdik edilmesi lâzım geldiği ihtirazî kaydını da ileri sürmüştü. Görüşmeler sırasında Norveç Hükümeti anayasa ile ilgili sebeplerden dolayı bu takım adaları üzerindeki egemenlik durumunda bir değişikliği mucip olabilecek bir anlaşmayı münakaşa edemeyeceği ve bir feshin ancak Milletlerarası nizamlara riayet edilerek hazırlayıcı görüşmelerle mümkün olabileceğini tebarüz etirmişti. Spitzberg antlaşmasının değiştirilmesinin veya feshinin ancak bunu imzahyan diğer Devletlerin muvafakatiyle mümkün olabileceği hususunda iki Hükümetin mutabık buldukları görüldü. Hiçbir müşterek beyanname imzalanmadı. Büyük Britanya ve Birleşik Devletler Norveç tarafından, Sovyetler Birliğinin bilgisi altında, bu görüşmelerden haberdar edildiler ve harpten sonra hiçbir tepki göstermediler. 1946 senesi Ağustosunda Paris'te ve Kasım'da, Nevyork'ta dışişleri nazırları meseleyi tekrar ele alıncıya kadar iki memleket arasında Spitzberg meselesi üzerinde herhangi bir görüşme yapılmadı. O zaman Danimarka, Fransa, Hollanda ve İsveç imzalayan Devlet olarak keyfiyetten haberdar edildiler. Nevyork görüşmeleri sırasında Dışişleri Nazırı Molotof müzakerelere yeniden başlamak arzusunu bildirdi. Mesele bugün Hükümet ve Storting tarafından incelenmektedir.

Sayın arkadaşlar; gerek evvelki resmî muhaberatın hulâsası gerek doğrudan doğruya alâkadar Norveç Devletinin hariciyesi tarafından 16 Ocakta yayınlanan ve tercümesini arzettiğim bu tebliğden anlaşılıyor ki; 1920 mukavelesi ile hukuki durumu tâyin edilmiş bulunan Spitzberg takımadaları üzerinde alâkadar memleketler arasında henüz tadil edici bir anlaşmaya varılmıştır. Mesele, mahrem bir şekilde iki alâkadar memleket arasında müzakereler ile başlanmış ve diğer alâkadar memleketlere de aksetmiştir. Son defa mesele bu safhada iken Norveç muhafazakâr partisinden bir gazeteci Times'e beyanatta bulunmasıyla yeniden bu mesele bütün heyeti umumiyesi ile ortaya atılmış bulunuyor. Bazı gazetelerin mesmuatına nazaran, sayın Milletvekilinin sual tavriri ile izahatını istediği, Norveç takımadaları ile bizim boğazlar rejimi arasında hiçbir siyasi ve hukuki bir müşaheret aramak doğru olmadığını ifade etmek me-

huriyetindeyim. Ne hukuki durum, ne cağrafi vaziyet, ne de strateji bakımından bu meselenin Boğazlar rejimi ile alâka ve münasebeti yoktur.

CEMİL SAİD BARLAS (Gaziantep) — Asla ...

DIŞİŞLERİ BAKANI HASAN SAKA (Devania) — Eğer mutlaka müşabehet aranırsa ki bu müşabehet Spitzberg takımadaları ile Boğazlar meselesine maksur ve munhasır değildir, bütün milletlerarası mahiyet taşıyan meseleler için olduğu gibi, bu iki mesele de alâkalı Devletlerin müşterek imzasını taşıyan beynelmilel bir muahedenin konusu olmaktan ibaret bir müşabehet noktası arzederler. Fakat arzettiğim gibi milletler arasında bu karakterde olan bütün münasebetler aynı münasebet arzederler.

Mesele, henüz müzakere safhasındadır. Ve şimdilik iki memleket arasındadır, Şüphesiz bu 1920 mukavelesini imza eden devletlerin bu mesele üzerinde olan alâkaları bakidir. Belki mesele

müşterek emniyet, bakımından, Birleşmiş Milletler teşkilâtının ve onun bu işlerle uğraşan Emniyet Konseyi organının nazarı dikkatini celbeder ve ledelhace mesele bu organın halline, tetkikine de arzedilebilir. Mesele henüz hiç bir şekil almamıştır. Maamafi nasıl bir şekil alırsa gerek siyasi bakımdan, gerek alâkahıların mahiyeti bakımından bizim boğazların bu mesele ile her hangi bir müşabehetini aramak Dış İşleri Bakanlığımızın noktai nazarına göre tamamen yanlış bir görüşten ibarettir. (Doğru doğru sesleri)

BAŞKAN — Bakanın cevabı üzerinde bir şey söylemek istiyor musunuz?

CEMİL BİRSEL (Samsun) — Verdikleri izahata teşekkür ederim.

BAŞKAN — Gündemde görüşülecek başka bir madde yoktur. Pazartesi günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 15,40